

عێراق نهوتی هەریمی کوردستان

ھەناردهی بەندەری جەیهان دەگات؟

11-11-2024

نووسەرەکان

مەحموود بابان

کورتە : ئىستا، دوو پرسىاري گرنگ ھەيە، يەكەميان ئەوهەيە كۆمپانيا نیوودەولەتىيەكانى نهوت كەوا لە هەریمی كوردستان كار دەكەن بەم تىّجووه نوئىيە ئامادەن كۆى نهوتى بەرھەمهىنراو رادەست بکەن پاخود نا؟ دوووهەميش عێراق چۆن نهوتی هەریمی كوردستان ھەنارده دەكتەوە، لەكتىكدا دەبىت ھەنارده كردن و تەنانەت بەرھەمهىنائيش كەمبڪاتەوە؟

رۆزانی راپردوو [حکومەتی عێراق](#) تێچووی بەرھەمھینان و گواستنەوەی نهوتی بۆ هەریمی کوردستان لە 6 دۆلارەوە گەیاندە 16 دۆلار بۆ رادەستکردنی نهوتی بەرھەمھینزاو بە سۆمۆ و هەناردهەردنەوەی، کە پیشھاتیکی نوی لهنیوان ھەولیر و بەغدا لەپرسی نهوت دا.

ھەروەھا، بپیارە رۆزانی [1ی مانگی](#) داھاتوو ریکخراوی ئۆپیک پلەس کۆبۇونەوەی لەبارەی داھاتووی بەرھەمھینانی نهوت و خستنەپرووی لەسالى 2025 دا بکات، هەرچەندە رۆزى 3 ئەم مانگە ئاماژەی بەھۆکەرد کەوا 8 وڵاتی ئەندامانی ئۆپیک پلەس لهنیواندا عێراق تاوهکو کۆتاپی ئەمسال بەردەوام دەبن لە خوبەخشانە کەمکردنەوەی بەرھەمھینانی نهوت بەرمیل 2.2 ملیون بەرمیل لە رۆژیکدا، کە عێراق ھیشتاش رۆزانە لەسەرروو ئەو بەرھەمھینیت کە [4 ملیون](#) بەرمیل نهوتی رۆزانەیه.

لەماوەی نیوھی یەکەمی ئەمسالدا کۆی ئەو بەرھەمھینیاوه لەوەی ئۆپیک پلەس بۆ دیاریکردووە گەیشتووھە 1 ملیون و 184 ھەزار بەرمیل، ئەمەش ئەگەر عێراق بەتهواوی پابەندی بەرھەمھینانی نهوت بیت و برواتە ژیباری جیبەجیکردنەوە، دەبیت لەم مانگەوە تاوهکو سەرەتاي بەھاری داھاتوو [رۆزانە 90 ھەزار بەرمیل نهوت](#) کەم بکاتەوە.

ئىستا، دوو پرسیاري گرنگ ھەيە، يەکەميان ئەوھەيە كۆمپانيا نیودەوەلەتىيەكانى نهوت کەوا لە هەریمی کوردستان کار دەكەن بەم تێچووە نوييە ئاماھەن کۆي نهوت بەرھەمھینزاو رادەست بکەن ياخود نا؟ دووھەمیش عێراق چۈن نهوتی هەریمی کوردستان ھەنارەدە دەكاتەوە، لەکاتىكدا دەبیت ھەنارەدەردن و تەنانەت بەرھەمھینانىش كەمبکاتەوە؟

بەرھەمھینانی نهوت لە هەریمی کوردستان چەندە؟

رۆزى 7 ي تشرینى دووھەمى 2024 كۆمپانىا دى ئىن ئۆ نیودەوەلەتى كەوا لەھەردوو كىنگەي نهوتى تاوكى و پىشخابور و بەعشقىقە لە هەریمی کوردستان کار دەكەت لە راپورتى چارەكى سىيەمى ئەمسال دا ئاماژەي بەھۆکەرد ئاستى بەرھەمھینانی رۆزانەي لە هەریمی كوردستان گەیشتووھە [212 ھەزار 84](#) بەرمیل، كە پىشكى كۆمپانىاكەيان لەو كىلگە نهوتىانە 63 ھەزار و 200 بەرمیل نهوتە.

ھەروەھا، هەرييەكە لە كۆمپانيا نیودەوەلەتىيەكانى دىكەي وەك ئىچ كەي ئىن و كەلەف كى ستۇن، كەنەل ئىزرجى، دانەكار، گازپرۇم، شاماران و فۇرزە لە ناوجە جياوازەكانى هەریمی کوردستان لە زاخۇ بۆ كەرمىان نهوت بەرھەمەدەھىن لەكەل كۆمپانىاى كار لە كەۋەر كىلگەي نهوتى خورمەلە.

مانگى راپردوو، [55 زىرى سامانە سرووشتىيەكان بەوهە كالەت لەكۈنفرانسىڭى](#) وزە لە ئىستەنبوول رايگەياند "ھەریمی کوردستان لە 2ى ئەيلوول 2024 وە ناستى بەرھەمھینانی نهوتى كەمکردووھەتەوە بۆ نیوھ و ئىستا رۆزانە 140 ھەزار بەرمیل نهوت بەرھەمەدەھىنن".

ھەروەھا، لەدواي بپیارەكەي پاريسەوە كۆمپانىا دىلۇپۇت راپورتى لەبارەي بەرھەمھینان و خەرجى و داھاتى نهوتى هەریمی کوردستان بلىۋەنە كەردووھەتەوە، بەلام لە راپورتى كۆمپانىاكانەوە كەوا دوو لەسەر سى ئاستى بەرھەمھینانی نهوت لە هەریمی کوردستان بىنكىدەھىنن دەتowanىن دواي دەستكەوتى راپورتى چارەكى سىيەمى ئەمسالىيان بىزانىن، چەندىان بەرھەمھىنۇو.

بەپى راپورتى چارەكى سىيەمى دى ئىن ئۆ لە سى مانگى (7-8-9) ئاستى بەرھەمھینانی نهوت لە هەریمی کوردستان زىاديکردووھە و سى بىرى نويييان تەواوکردووھە كەوا بە بىرى 7 ھەزار و 800 بەرمیل نهوت بەشدارىكىردووھە لە زىادكەنى بەرھەمھینانی نهوت لەو سى مانگەدا ھەبۇوھە. هەروەھا، دى ئىن ئۆ ئاماژە بە راگرتىن و بەرھەنەن نوی و هەلکۈنى بىرى نوی دەكەت لە هەریمی کوردستان سەرەرای دەستپېكىردنەوەي گفتوكۇكان لەكەل حکومەتى هەریمی کوردستان بۆ وەرگرتەوەي حەقدەستەكانى لەسالانى 2022-2023دا.

ھەرچەندە تاوهکو ئىستا كۆمپانيا نیودەوەلەتىيەكانى هەریمی کوردستان راگەياندراوی فەرمى لەبارەي بەرھەمھینانی نهوت لەو كىلگانەي كارى تىدا دەكەن نەبۇوھە، كە ئەمەش ئاماژەي بۆ بەردەواميدان بەوشىوازەي لهنیوهى يەکەمی ئەمسالدا و پىشۇوتەر كاربىيان كەردووھە و نەوتىان بەرھەمھىنۇو. بۇ نموونە كەلەف كى ستۇن لە كىلگەي نهوتى شىخان [39 ھەزار](#) و 252 بەرمىل رۆزانە بۇوە، شاماران و ئىچ كەي ئىن لە [سەرسەنگ و ئەتروش](#) 54 ھەزار و 800 بەرمىل نهوت، و [دانەكار لە كۆرمەن](#) 5 ھەزار و 273 بەرمىل رۆزانە، [فۇرزە لە كىلگەي ھەولىز](#) 6 ھەزار و 500 ھەزار بەرمىل نهوت رۆزانەيە. ئەوانى دىكەش وەك كەنەل ئىزرجى لە كىلگەي تەق و قەرەداخ ئىستا وەستاوه و ، گازپرۇم لە كىلگەي سەرقەلە و ھەسیرە 12 ھەزار و 500 بەرمىل بەرمىل نهوتى رۆزانەيە و خورمەلەش بەپى زانيارىيە دەستخراوەكان رۆزانە كە هەمۇو بۇ پالۇتنى نىوخۇيى دەكاتە 80 ھەزار بەرمىل

ئاستى بەرھەمھىنان و ھەناردىھەناردى نەوتى عىراق و كۆتاي ئۆپىك و پابەندى

لەماوھى دوو مانگى راپردوودا ئاستى بەرھەمھىنان و ھەناردىھەناردى نەوت لە عىراق كەمکراوھەتھوھ بۇ پابەندبۇون بە ئەھى بېھى ئۆپىك و ئۆپىك پلەس بۇ ي دايىناوه، بەلام ھىشىتا ئاستى بەرھەمھىنان نەگەيىشتۈوهە ئەو ئاستەي بۇي دىاريڪراوھ بىگە قەرەبۇو ئەھى بېھىشى نەكىردووه کە بەھەۋى زىباد بەرھەمھىنان لە ئەمسالدا رووويداوه و پۇيىستە مانگانە بىكەت.

بەپنى داتاكانى وەزارەتى نەوت بۇ ئاستى بەرھەمھىنان و ھەناردىھەناردى لە 10 مانگى راپردوودا عىراق تاوهە كۈيىسىتا نەيتوانىيە ئاستى بەرھەمھىنان بىگەيەنەتە ئەھەھى كە 4 ملىون بەرمىل نەوتى رۆزانەيە. لەماوھى ئەمسالدا عىراق لهنىو ولاتانى ئۆپىك و ئۆپىك پلەس ئەھى بېھىشى و لاتە بۇوه کە زۆرتىين ئاستى زىاترى لەو بېھى بۇ دىاريڪراوھ لە بەرھەمھىنانى نەوت تىپەرەنديووه سەرەپاى كەمکەندەھەھى بەرھەمھىنان بە بېرى 340 ھەزار لە سەرەتاي ئەمسالەدە تاوهە كۈيىسىتا مانگى راپردوو.

گرافىك 1: ئاستى بەرھەمھىنان و ھەناردىھەناردى نەوت لە عىراق لە 10 مانگى راپردوو لە ئەمسالدا.

كۆتايى

دەستپىشىخەرييەكەي عىراق بۇ پىكھىنالى لىزىنەيەك و جىڭىركىدى تىچۇووی بەرھەمھىنلەن و گواستنەوەي بەرمىلىك نھوت بە 16 دۆلار تاوهەكى لىزىنەيەكى تەكىنلىكى پروفېسنانل و نىوخۇي پىداچۇونەوە بە پروسەي بەرھەمھىنلىنى نھوت لە هەریمى كوردستان بەگۈپەرى كىنگەكان بىكەت، ھېشتا بىيارە، چونكە داواكەي ئەنجومەنى وەزىران دەبىت لە پەرلەمان پەسەندىكىت و كۆمپانىا نىودەولەتىيەكانى ھەریمى كوردستان رازى بن، كە ھېشتا ھىچ لىدوان ئاماژەيەك نىيە.

لەپاستىدا، جىڭىركىدى ئەم بېرىيە بۇ تىچۇووی بەرھەمھىنلەن و گواستنەوەي بەرمىلىك نھوت و رادەستكىدى نھوتى بەرھەمھىنلەنۋا بە سۈممۇ تەننە دىويىكى چىرۇكەيە، چونكە لەيەكم راپۇرتى نويىدا دى ئىن ئۆ ئاماژە بە گفتۇرگۈكەن دەكەت لەبارەي شىوازى وەرگەرنەوەي ھەقدەستيان (قەرزى كۆمپانىيان) لاي حکومەتى ھەریمى كوردستان بۇ كارەكانىيان لەماوهكەنلى پىشىوودا، ھەرەھە كۆمەلمەن ئەپىكۈريش ئاماژەي بە 1 مليار دۆلار قەرزى كۆمپانىاكانى نھوت كردۇوە كە لاي حکومەتى ھەریمى كوردستان، كە ئەمەش نەبىتە ئاستەنگ چارەسەرگەرنى ئاسان نىيە.

ھەروەھا، ئەم دەستپىشىخەرييە بەغداد لەوانەيە لەوە سەرچاوهكان گرتىت كە تىچۇووی بەرھەمھىنلىنى بەرمىلىك نھوت لە ھەریمى كوردستان ئەو بېرىيە كە لە بودجەي سن سالىدا ھاتووە و ئەوەش نىيە كۆمپانىاكان لە ھەریمى كوردستان بۇ بەرھەمھىنلەن داواي دەكەن.

لەكۆتايدا، ئىستا ھەریمى كوردستان ئەو بېرىيە بەرھەم ناھىيىت لە بودجەي سن سالى عىراق داواكراوە بىگە زۆر كەمترە و نزىكەي سەرروو نىوھىيەتى، بەلام بىأاتە ئەو ئاستە و ھەنارىدەي دەرھەوەي بىكەت ئەوا عىراق دەبىت لە بېرى بەرھەمھىنلىنى نھوت لە نىوھەپاست و باشۇورى كەمبىاتەوە، كە بەپىنى وەزارەتى نھوتى عىراق تىچۇووەكە لەنۇوان 8-6 دۆلارە، ئەي بۆچى نەوتىك وەربىرىت تىچۇووەكە دوو ھىنده و نيو زىاتر بىت؟ كىشىكە ئاسان نىيە، بەلام عىراقيش تەننە بىر لەديوھ ئابۇورىيەكەي ناكاتەوە و بەزىمارە لىكى ناداتەوە ئەگىنە ئەو زيانەي لە يەك سال و 7 مانگى راپىدوو رووپىداوە بۇ ئابۇورى عىراق رووی نەدەدا.